

Gossen som byttes bort mot tobak

(Peter Christen Asbjørnsen)

Det var en gång en fattig gumma, som gick omkring med pojken sin och tiggde. Hemma hade hon varken mat eller bränsle. Först gick hon från stuga till stuga på landet och så kom hon in till stan. Sedan hon gått in och ut i husen en stund kom hon till borgmästaren. Han var både en snäll man och en ansedd man, en av de förnämste i hela staden. Han var gift med den rikaste köpmannens dotter och med henne hade han en liten dotter. De hade inte flera barn, så hon var både sockergrisen och sötungen och ingenting var för gott åt henne. Hon blev strax god vän med tiggarpojken som kom med sin mor, och när borgmästaren såg att de voro så goda vänner, lät han pojken stanna i huset för att leka med flickan. De lekte tillsammans och de pysslade tillsammans, de läste tillsammans och följdes åt i skolan och alltid voro de goda vänner och kommo väl om sams.

En dag stod borgmästarinnan vid fönstret och såg efter barnen när de gingo till skolan. Mitt i gatan såg hon en stor regnpuss. Först bar pojken väskan med frukostmaten över vattenpussen och sedan kom han tillbaka och hämtade flickan som han också bar över. Men när han satte ner henne på den andra sidan så tog han sig en kyss.

När borgmästarinnan såg det blev hon ond.

»Skall en sådan där tiggarrunge få kyssa vår dotter, vi som äro de finaste i hela staden», sade hon.

Borgmästaren försökte att lugna henne och sa att ingen visste var barnen skulle komma att bygga och bo och ingen visste vad som kunde komma att hända. Han sa att pojken var en snäll och präktig gosse och det växte ofta ett stort träd av en liten

telning, sa han. Men se det hjälpte inte alls, det. Det gjorde detsamma vad pojken var eller inte var, ty – när fattigdom kommer till heders sätter den näsan till väders och den som är stöpt till en skilling blir aldrig en daler om han så skiner som guld, sa borgmästarinnan. Hon ville nu bli av med pojken, han skulle inte få stanna där längre. Eftersom det inte fanns någon annan råd så skickade borgmästaren pojken till sjöss med en köpman, som kommit med ett skepp från främmande land. Där skulle pojken få bli kajutvakt. Till sin hustru sa han att han bytt bort pojken mot tobak.

Men innan gossen for så bröt borgmästardottern sin ring i två hälfter och gav sin lekkamrat den ena halvan, så att de skulle känna igen varandra om de råkades. Och därpå seglade skeppet och pojken kom till en stad långt bort i fjärran land. Där fanns en präst som predikade så väl att alla människor måste gå i kyrkan för att höra hans predikan. Och nästa söndag måste förstas också besättningen ombord till kyrkan för att höra på den märklige prästen. Pojken blev då lämnad alldeles ensam på skeppet. Bäst som han höll på med att laga middagsmaten hörde han ett fasligt skrånande på andra sidan ett litet sund. Pojken tog då roddbåten och rodde över sundet och där stod en gammal kärring och skrek.

»Ja, nu har jag stått här och skrånat i hundra år i väntan på att få komma över sundet», sa kärringen, »men ingen har hört mig och hjälpt mig förrän nu, och du kan vara säker på att du ska få belöning för att du sätter mig över sundet», sa hon.

Gossen måste följa med till hennes syster som bodde i ett berg inte långt därifrån, och hon sa att han där skulle be om att få den bordduk som låg på skåphyllan. När han kom fram och trollkärringen fick höra att han hjälpt syster hennes över sundet, så sa hon att han skulle få allt vad han bad om.

»Å bevars, jag vill inte ha någonting annat än den gamla duken som ligger på skåphyllan där», sa pojken.

»Det där har du inte själv hittat på», svarade trollpackan.

»Nu måste jag allt tillbaka ombord så att jag får maten färdig till dess folket kommer från kyrkan», sa pojken.

»Lugna dig, du», menade kärringen, »maten sköter sig själv medan du är borta. Följ med mig en stund till så skall du få ändå bättre lön, du. Jag har ropat i hundra år innan någon kom och hjälpte mig över sundet, men nu har du hjälpt mig.»

Och så sa hon att han skulle följa med till en annan syster. Där skulle han be om att få det gamla svärdet, som var så beskaffat att när han stoppade ner det i fickan blev det en liten kniv, men när han drog upp det ur fickan igen blev det ett svärd, och om han slog med den svarta eggen föll allting dött till marken, men om han slog med den vita eggen stod allting levande upp igen.

Mycket riktigt, när de kommo fram till den andra systemen och hon fick höra att pojken hjälpt syster hennes över sundet, så ville hon ge honom lön för mödan. Han kunde få vad han ville.

»Bevars väl», sa pojken, »jag vill inte ha något annat än det gamla svärdet som ligger där uppe på skåpet.»

»Det där har du inte själv hittat på», sa trollpackan.

Därpå måste han följa med till den tredje systemen också. Där skulle han be om den gamla psalmboken, som var så beskaffad att om någon var sjuk och man sjöng en psalm ur boken som passade till sjukdomen så blev den sjuke frisk igen. Det gick likadant hos den tredje systemen som hos de båda andra. När pojken bad om psalmboken sa trollpackan:

»Det där har du inte själv hittat på.»

När han kom tillbaka till skeppet hade folket inte kommit hem från kyrkan ännu. Han ville pröva vad duken dög till och la en liten flik av den på bordet först innan han bredde ut den helt och hållet. Och kan man tänka sig, det sattes fram både god

mat och mycken mat och dryck i långa banor. Självtog han bara en liten smakbit, men skeppshunden fick så mycket att han höll på att storkna.

När kyrkfolket kom ombord sa skepparn:

»Var har du fått all den mat ifrån, som du givit hunden? Han är ju som en stoppad korv och så lat att han inte ids röra på sig.»

»Å bevars, jag gav honom benen», sa pojken.

»Det var rätt, min gosse, att du kom ihåg hundkräket», sa skepparn.

Och då bredde pojken ut duken på bordet, som i samma stund fylldes med så mycket mat och dryck, att de aldrig sett på maken.

När pojken blev ensam med hunden igen ville han pröva svärdet också. Han slog till honom med den svarta eggen och hunden föll död i däcket, men så snart han rörde vid honom med den vita eggen sprang hunden upp och viftade med svansen åt sin lekkamrat. Psalmboken däremot kunde han ju inte komma åt att pröva.

Så seglade de både länge och väl till dess att en storm bröt ut och den varade i många dagar. Skeppet drev så att ingen visste var de voro. Till sist mojnade det och de kommo till ett främmande land där ingen av dem var känd. Men de förstodo snart att hela landet sörjde, och det var därför att kungens dotter var spetälsk. Kungen själv kom ner till skeppet för att fråga om någon av de främmande männen kunde frälsa hans dotter så att hon blev frisk igen. Men de som voro uppe på däcket sa att det inte fanns någon ombord som kunde frälsa prinsessan.

»Finns det ingen mer än ni ombord?» frågade kungen.

»Jo, en liten kajutvakt», svarade karlarna.

»Låt mig få tala med honom också», bad kungen.

Och pojken sa att han nog skulle kunna rädda prinsessan.

När skepparn fick höra det blev han så arg och så rädd att han snurrade runt som en tor dyvel i en tjärpyts. Han trodde pojken skulle blanda sig i något som han inte kunde klara och sa att det inte var lönt att höra på sådant barnpladder. Men kungen sa att förståndet växer med åren och en pojke skulle med tiden bli en hel karl. Hade han sagt att han kunde rädda prinsessan så skulle han också få försöka. Det var många som försökt och som misslyckats förr. Han förde pojken till sin dotter och pojken sjöng den rätta psalmen en gång. Och se, då kunde prinsessan röra på ena armen. När han sjungit psalmen för andra gången kunde hon sitta upp i sängen och när han sjungit den för tredje gången var prinsessan frisk.

Kungen var så glad att han ville ge pojken halva kungariket och dottern med. Pojken tackade allra ödmjukast för kungariket, det kunde allt vara bra att ha, men prinsessan ville han inte ha för han hade givit en annan flicka sitt ord, sa han. Alltså stannade han där och fick halva riket. Men efter någon tid blev det krig i landet. Pojken måste förstås vara med och han sparade inte på att använda den svarta eggen, kan man veta. Fienderna föllo till marken som flugor och kungen vann. Men då använde pojken den vita eggen så att alla soldaterna fingo liv igen, och till tack för det lovade de [[52](#)] att tjäna kungen. Men när det blev så mycket folk i kungens här blev det ont om maten, och det gjorde kungen ledsen, ty han ville gärna ge sitt folk både mat och dryck i överflöd. Då måste pojken duka med sin duk, och sedan fattades det varken vått eller torrt i landet.

När han stannat en tid hos kungen började han längta efter borgmästardottern. Han utrustade fyra krigsskepp och reste med dem och när han kom fram till den staden där borgmästaren bodde, så sköt han med kanonerna så det dundrade och alla fönster sprungo sönder i halva staden. Ombord på skeppen var

det så fint som hos någon kung och själv hade han guld i varje söm, så fin var han. Det dröjde inte så länge innan borgmästaren själv kom till skeppen och frågade allra ödmjukast om inte den främmande höge herren ville komma och äta middag i borgmästargården. Jo, det ville den höge herren. Och sedan satt han till bords mellan borgmästarinnan och hennes dotter. Bäst som de sutto där och åto och drucko och mådde gott passade han på att kasta sin halva ring i dotterns dricksglas. Hon behövde inte lång stund för att förstå meningen, hon gjorde sig ett ärende bort från bordet och satte hop hans halva med den andra halvan av ringen.

Modem märkte att det var något på färde och följde efter dottern så snart hon kunde.

»Vet du vem det är som sitter där inne, mor?» frågade hon.

»Nej», sa borgmästarinnan. När han sjungit psalmen för andra gången, kunde prinsessan sitta upp i sängen. »Det är pojken som far bytte bort mot tobak», sa hon.

Då dånade fru borgmästarinnan och föll i golvet. Och när borgmästaren kom utrusande och fick höra historien höll det på att gå lika illa för honom med.

»Det är inte någonting att få dåndimpen för», sa pojken. »Jag har bara kommit för att hämta den tösen som jag kysste på väg till skolan», sa han. Och till borgmästarinnan sa han: »Du skall aldrig förakta fattig mans barn, det är ingen som vet vad det kan bli av dem. Ty barn bli vuxna och förståndet kommer med åren.»